

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
7/2010 vp**

**Valtioneuvoston selonteko valtiontalouden ke-
hyksistä vuosille 2011—2014**

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä huhtikuuta 2010 lähettäessään valtioneuvoston selonteon valtiontalouden tarkistetuista kehyksistä vuosille 2011—2014 (VNS 2/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan samalla päättänyt, että muut erikoisvaliokunnat voivat halutessaan antaa lausuntonsa valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylijohtaja Tuija Oivo ja erityisasiantuntija Timo Määttänen, työ- ja elinkeinoministeriö
- lääkintöneuvos Minna Liuttu, sosiaali- ja terveysministeriö

- osastopäällikkö Pasi Lankinen, Kansaneläkelaitos
- koulutus- ja työvoima-asioden päällikkö Saana Siekkinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- talouspoliittinen asiantuntija Ralf Sund, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- tutkimuspäällikkö Eugen Koev, Akava ry
- vastaava ekonomisti Simo Pinomaa, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- kehittämisspäälikkö Jukka Haapakoski, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVY ry
- tiedottaja Asmo Koste, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Tilastokeskus
- Suomen Yrittäjät ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Selonteossa arvioidaan, että vuonna 2008 alkaneen maailmanlaajuisen taloudellisen taantumän pohja on saavutettu ja talous lähtee maltilliseen nousuun. Toipuminen lamasta on kuitenkin hidasta. Taantumän jäljet näkyvät taloudessa vielä vuosia ja jyrkän taantumän jälkeen ta-

loudellisen toimeliaisuuden ennakoidaan olevan vaimeaa.

Alkavan talouskasvun ei kehysseleonteon mukaan odoteta tuovan nopeaa helpotusta työttömyyteen, vaan työttömyyden arvioidaan kasvavan vuonna 2010 yli 10 prosenttiin ja työttömien työnhakijoiden määrän nousevan yli 300 000 henkilöön. Työmarkkinatilanteen ar-

vioidaan kuitenkin paranevan vähitellen jo vuodesta 2011 alkaen, jolloin työttömyysasteen ennakoidaan kääntyvän laskuun ja painuvan alle 10 prosentin. Kehyskauden päättyessä vuonna 2014 sen odotetaan olevan 7,3 prosenttia.

Kehysselonteon jättämisen jälkeen ennusteet työttömyyden kehityksestä ovat muuttuneet aiempaa myönteisemmiksi. Työ- ja elinkeinoministeriön huhtikuussa laatiman arvion mukaan työttömyyden kasvu on selvästi hidastunut kaikilla talouden päätoimialoilla. Ministeriö arvioi, että työttömyys nousee kuluvana vuonna noin 9,5 prosenttiin ja jää vuonna 2011 alle 9 prosentin. Selkeä merkki talouden kohentumisesta ja suhdannekäänteestä on se, että lomautettujen määrä on laskenut selvästi ja avoimien työpaikkojen määrä on noussut.

Työttömyyden kasvu on talouden vaikeasta tilanteesta huolimatta pysynyt Suomessa tuotannon ja bruttokansantuotteen laskuun nähden maltillisena. Työttömyyden kasvua on pystytty hillitsemään hallituksen heti taantumasta alettua vuonna 2009 toteuttamalla elvytystoimilla. Lisäksi aktiivisen työvoimapolitiikan ja koulutuksen määrärahoja on lisätty ja suunnattu erityisesti nuorisotyöttömyyden ehkäisemiseen. Myös yritykset ovat taantumasta aikana irtisanomisten sijasta pitäneet kiinni työntekijöistään ja turvautuneet tavanomaista enemmän yritysten sisäisiin sopeuttamiskeinoihin, erityisesti työaika-joustoihin. Suurten ikäluokkien alkanut eläköityminen on myös osaltaan tuonut helpotusta työttömyyteen.

Vuoden 2010 talousarviossa ja vuoden 2011 kehyspäätyksessä on työttömyystilanteesta johdettua panostettu vahvasti työllistämisen ja koulutustoimiin. Vuosien 2012–2014 menotaso ei sisällä uusia poliittisia linjauksia, mutta kehyskesä on otettu huomioon nykyisen hallituksen tekemien päätösten vaikutukset tulevien vuosien menotasoon. Valtioneuvoston kehyspäätyksessä on tehty tilanteesta, jossa valtiontalouden ennustetaan olevan taantumasta jäljiltä alijäämäinen koko kehyskauden.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä kehyskelonteossa esitettyä hallituksen linjausta julkisen talouden kestävyuden turvaamisesta rakenteelli-

silla uudistuksilla. Julkisen talouden tulee pysyä vastaamaan väestön ikääntymisen aiheuttamaan menopaineeseen ja työmarkkinoita uhkaavaan työvoimapulaan.

Valiokunta korostaa, että uhkaavan työvoimapolitiikan vuoksi on edelleen erityisen tärkeää huolehtia aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpitein työttömien ja muiden työelämän ulkopuolella olevien osaamisen kehittämisestä ja ylläpitämisestä. Pitkään työttömänä olleiden aktivoimiseen ja tukemiseen tulee varautua myös taantumasta jälkeisen alkavan talouskasvun ja alenevan työttömyyden oloissa.

Aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahat

Työllistämisen, koulutuksen, ja erityistoimien momentin 32.30.51 määräraha on kehyspäätyksen mukaan 530,3 miljoonaa euroa vuonna 2011. Määräraha pienenee kehyskaudella siten, että se on 466,7 miljoonaa euroa vuonna 2012 ja vuosina 2013–2014 määräraha on 457,5 miljoonaa euroa.

Vuodelle 2010 on aktiiviseen työvoimapolitiikkaan käytettävissä 584,1 miljoonaa euroa, jos eduskunnalle annetussa esityksessä vuoden 2010 lisätalousarvioksi esitetty 31,7 miljoonan euron lisämääräraha nuorisotyöttömyyden ehkäisyyn hyväksytään. ELY-keskukset ovat esittäneet lisäksi lisämäärärahatarpeikseen 48 miljoonaa euroa.

Aktiivisen työvoimapolitiikan momentin 32.30.51 määrärahan sitomisaste on tällä hetkellä 78,1 prosenttia. Muun muassa muutosturvaan varatusta 39 miljoonan euron määrärahasta oli maaliskuun loppuun mennessä 2010 sidottu jo noin 33 miljoonaa euroa. Myös vuoden 2011 määrärahoja tullaan sitomaan etukäteen, jos nuorten työllistämistoimissa onnistutaan loppuvuonna 2010.

Kehyspäätyksessä aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahasi on vuodelle 2011 vahvistettu 530,3 miljoonaa euroa, mikä on noin 50 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2010 määräraha. Talouskasvun ennustetaan kehyskelonteossa kuitenkin olevan kehyskauden alussa hidasta ja työttömyyden pysyvän lähellä 10 prosenttia.

Varsinkin kehyskauden alussa tarvitaan siksi edelleen tehokkaita ja hyvin suunnattuja aktiivisia toimenpiteitä työllisyyden hoitamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että tähän varataan riittävät voimavarat.

Aktiivisen työvoimapolitiikan budjetoinnin kehittäminen

Vuonna 2009 aktiivisen työvoimapolitiikan momentilta jäi käyttämättä noin 30 miljoonaa euroa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan osasyynä tähän on määrärahapäätöksen viivästyminen. Vuoden 2009 toinen lisätalousarvio hyväksyttiin vasta loppuvuodesta 2009, minkä vuoksi aktiivitoimenpiteitä ei pystytty aloittamaan eikä määrärahoja pystytty hyödyntämään täysimääräisesti.

Työttömyyden kielteisten vaikutusten minimoimiseksi työttömäksi jääneen tulisi päästä mahdollisimman pian työttömyyden alettua aktiivointitoimenpiteisiin. Tutkimusten mukaan lyhytkin, jo noin kuuden kuukauden työttömyys, vaikeuttaa merkittävästi työttömäksi jääneen uudelleen työllistymistä.

Hallitusohjelman mukaan työllisyystoimia mitoitettaessa otetaan huomioon työllisyyskehitys. Työllisyysilanteeseen reagointi ja tehokkaiden aktiivointitoimenpiteiden nopea järjestäminen työttömyyden lisääntyessä edellyttää, että työvoimahallinnolla on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tieto aktiivointitoimenpiteiden järjestämiseen käytettävissä olevasta määrärahasta. Valiokunta pitää tärkeänä, että aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahojen budjetointia kehitetään siten, että työvoimahallinto pystyy tarvittaessa toimimaan mahdollisimman nopeasti ja estämään siten työttömyyden pitkittymisen.

Aktiivinen työvoimapolitiikka

Koulutus- ja tukitoimenpiteillä sijoitettujen työttömien määrää ei ole pystytty työttömyyden nopeasta ja yllättävästä kasvusta johtuen merkittävästi nostamaan. Vuonna 2008 koulutus- ja tukitoimenpiteillä oli sijoitettuna keskimäärin 81 700 henkilöä ja vuonna 2009 keskimäärin

79 500 henkilöä. Helmikuussa 2010 aktiivitoimenpiteissä oli 83 963 henkilöä. Edelliseen vuoteen verrattuna lisäystä oli 4,4 prosenttia. Suomen lisäpanostus aktiiviseen työvoimapolitiikkaan on valiokunnan saaman selvityksen mukaan ollut selvästi muiden OECD-maiden keskiarvoa alempi.

Aktiivointitoimenpiteiden vähäinen lisäys samanaikaisesti tapahtuneen voimakkaasti lisääntyneen työttömyyden kasvun kanssa on johtanut työttömien aktiivointiasteen laskuun. Vuonna 2008 aktiivointiaste oli noin 29 prosenttia, kun se vuoden 2010 helmikuussa oli 22,6 prosenttia. Valiokunta kiinnittää asiaan huomiota ja korostaa aktiivisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden tärkeyttä.

Tilastokeskukselta saatujen tietojen mukaan piilotyöttömiä oli 94 000 vuonna 2009. Piilotyöttömyydellä tarkoitetaan Tilastokeskuksen selvityksessä työvoiman ulkopuolella olevia, jotka haluaisivat ansiotyöhön, mutta eivät eriyistä johtuen hae aktiivisesti työtä. Eniten piilotyöttömiä oli 15–24-vuotiaissa (33 000) ja 55–64-vuotiaissa (22 000). Valiokunta katsoo, että piilotyöttömyyden syyt tulee selvittää ja erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville työttömille on aktiivisesti tarjottava henkilökohtaista tukea työnhakuun.

Nuorisotyöllisyys

Vuonna 2008 alkaneen taloudellisen taantuman aikana aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahoja on ohjattu ja lisätty erityisesti nuorten työllistymisen ja työmarkkinavalmiuksien edistämiseen. Muun muassa nuorten työvoimakoulutusta ja työpajoille työllistämistä on lisätty, oppisopimuskoulutuspaikkojen löytymistä tehostettu ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten auttamistapoja, kuten etsivää työparitoimintaa, kehitetty ja tuettu. Valtionhallintoon työllistämisen kiintiötä nostettiin vuoden 2010 talousarviossa 1 840 henkilötyövuoteen, jotta voidaan työllistää ammatillisista oppilaitoksista ja korkeakouluista valmistuvia. Lisäksi nuorten työllisyyttä pyritään kohentamaan ottamalla käyttöön vuoden 2010 lisäbudjetissa ehdotettu määräajaksi yri-

tyksille kohdistettu palkkatukeen pohjautuva rekrytointiseteli.

Valiokunta pitää hallituksen toimenpiteitä nuorten työllistämiseksi ja työvoiman osaamisen ylläpitämiseksi erittäin tarpeellisina ja hyvinä. Valiokunta korostaa, että nuoriin kohdistetun aktivointitoiminnan tulee olla pitkäjänteistä ja yli kehyskauden ulottuvaa.

Valiokunta painottaa, että nuorten työllisyyden parantamiseen tähtäävien toimenpiteiden vaikuttavuutta on tarkoin seurattava ja tarvittaessa varauduttava osoittamaan vielä lisäresursseja nuorten ja vastavalmistuneiden työllistymiseen. Keskeistä on, että nuorten työttömyys jää mahdollisimman lyhytkestoiseksi, sillä tutkimusten mukaan jo kolmen kuukauden työttömyys voi johtaa nuorten syrjäytymiseen työmarkkinoilta.

Pitkäaikaistyöttömyys

Pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen mukaan vuoden 2009 helmikuusta vuoden 2010 helmikuuhun 25,2 prosenttia. Helmikuussa 2010 työttömiä työnhakijoita oli 287 124 henkilöä, joista pitkäaikaistyöttömiä oli 50 539 henkilöä.

Pitkäaikaistyöttömyyteen on pyritty vaikuttamaan aktiivitoimin. Työttömien työnhakua ja työhön valmentautumista on tuettu, koulutusta, tukityöllistämistä ja julkisia työpaikkoja järjestetty. Yhdenjaksoisesti yli vuoden työttömänä olleiden työttömyys saatiin vähenemään vielä vuonna 2009, mutta suotuisa kehitys päättyi vuoden 2009 lopulla ja pitkäaikaistyöttömien määrä kääntyi uudelleen nousuun.

Laajan ja pitkäkestoisen työttömyyden suurin riski on, että työttömyydestä tulee rakenteellista. Uhkana on, että pitkään työttöminä olleet putoavat kokonaan pois työmarkkinoilta. Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että pitkäaikaistyöttömyyden kasvusta huolimatta kehyspäätöksessä ei erikseen suunnata tai lisätä määrärahoja pitkäaikaistyöttömyyden hoitamiseen tai ennaltaehkäisyyn.

Työvoiman kohtaanto

Selonteossa arvioidaan, että työmarkkinoiden kohtaanto-ongelma pahenee kehyskaudella. Uudet työpaikat eivät selonteon mukaan synny samoille paikkakunnille ja aloille, joilta ne on taantuman aikana menetetty. Kohtaanto-ongelmien arvioidaan heikentävän työllisyyden kasvua. Samanaikaisesti myös väestön ikääntyminen alkaa kiristää työmarkkinoita jo kuluvan vuosikymmenen aikana.

Valiokunta katsoo, että taantuman nopeuttama talouden rakennemuutos korostaa työvoimapolitiikkaan, koulutuspolitiikkaan ja tehokkaaseen työnvälitykseen panostamisen tarvetta. Työttömiksi jääneiden sekä muun työvoiman osaamista ja työmarkkinakelpoisuutta tulee aktiivisesti ylläpitää ja työttömien yhteys työelämään säilyttää. Näin turvataan osaavan työvoiman saaminen syntyviin uusiin työpaikkoihin taantuman hellittäessä. Niillä aloilla, joille Suomessa ei ole riittävästi tarjolla työvoimaa, tulee varautua myös ulkomailta tulevan ulkomaisen työvoiman hankkimiseen ja työperäiseen maahanmuuttoon.

Välityömarkkinat

Työllisyys- ja työvoimapolitiittisista toimenpiteistä huolimatta kaikki työttömät työnhakijat ja muista syistä työmarkkinoiden ulkopuolella olevat eivät työllisty avoimille työmarkkinoille. Tälle ryhmälle työtilaisuuksia ja vaihtoehdon pitkäaikaistyöttömyydelle tarjoavat välityömarkkinat.

Välityömarkkinoilla toimijoita ovat erityisesti yhdistykset, työhönvalmennus- ja sosiaalipalvelusäätiöt ja työpajat. Painopiste välityömarkkinoilla on tällä hetkellä työvoimaan kuuluvien pitkäaikaistyöttömien työllistämistoiminnassa ja heille suunnatuissa työvoima- ja sosiaalipoliittisissa palveluissa. Julkisia työvoimapalveluja välityömarkkinoilla edustavat pääasiassa palkkatuettu työ ja työmarkkinatoimenpiteet, kuten työkokeilu, työharjoittelu ja työelämävalmennus.

Välityömarkkinoiden tarkoituksena on parantaa henkilön työmarkkinavalmiuksia henkilö-

kohtaisen tuen ja taloudellisen avun avulla siten, että työttömälle avautuu mahdollisuuksia työllistyä myös avoimille työmarkkinoille. Valiokunta pitää välityömarkkinoita erittäin tärkeänä työttömien aktivointiväylänä ja keinona palata työelämään. Valiokunta korostaa, että välityömarkkinoilla toimiville yhteisöille tulee turvata riittävät edellytykset työllistämiseen.

Miesten, nuorten ja maahan muuttaneiden työttömyys on taantuman aikana noussut selkeästi muiden ryhmien työttömyyttä suuremmaksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämä huomioidaan myös välityömarkkinoilla tukemalla erityisesti näiden ryhmien työllistymistä. Koska miesvaltaisilla aloilla taantuma on syvä ja siihen liittyy pysyvää rakenteellista työpaikkojen menetystä, tulee miesten hakeutumista uusille aloille kannustaa myös välityömarkkinoilla. Myös maahan muuttaneiden kotouttamiseen, kieli- ja muuhun koulutukseen sekä työelämäyhteyksien parantamiseen, esimerkiksi työelämävalmennuksen avulla, tulee välityömarkkinoilla panostaa.

Eri arvioiden mukaan Suomessa on jopa 30 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta, jotka voisivat työllistyä avoimille työmarkkinoille, jos he saisivat siihen henkilökohtaista tukea ja taloudelliset mahdollisuudet. Kelan vuoden 2006 tilastojen mukaan Suomessa oli 1 000 korkeasti koulutettua vammaista, jotka eivät olleet päässeet työmarkkinoille. Valiokunta pitää tärkeänä, että välityömarkkinat tarjoavat myös jo työkyvyttömyysetuutta saaville vammaisille ja pitkäaikaissairaille henkilöille avoimille työmarkkinoille ohjaavaa palvelua. Valiokunta korostaa, että näillä henkilöillä on tarjottavanaan paitsi osittaista myös täyttä työkykyä työmarkkinoiden käyttöön.

Tuottavuusohjelma

Kehyspääatoksen mukaan valtion tuottavuusohjelmaa toteutetaan aiemmin päätetyllä tavalla. Työvoima- ja elinkeinohallinnossa tämä tarkoittaa 1 483 henkilötyövuoden vähennystä mukaan lukien jo toteutetut vähennykset vuoteen 2011 mennessä ja 1 192 henkilötyövuoden vähennystä vuoteen 2015 mennessä.

Valiokunta on käsitellyt valtion tuottavuusohjelmaa useissa aiemmissa lausunnoissaan (mm. TyVL 16/2009 vp ja TyVL 18/2008 vp). Valiokunta toistaa lausunnoissa aiemmin esittämänsä näkemykset tuottavuusohjelman vaikutuksista työsuojelun ja työterveyslaitoksen toimintaan.

Valiokunta korostaa, että vaikea työllisyystilanne lisää TE-toimistojen henkilöstötarvetta entisestään. Valiokunta pitää hyvänä vuoden 2010 talousarviossa toteutettuja määräaikaista henkilöstölisäyksiä TE-toimistoihin ja katsoo, että toteutettu 107 henkilötyövuoden nettolisäys on vallitsevassa korkean työttömyyden tilanteessa välttämätön.

Valiokunta esittää, että TE-toimistojen henkilöstöresurssitilannetta seurataan tarkoin kehyskaudella ja tarvittaessa henkilöstöä määräaikaaisesti lisätään niin, että työnvälityspalvelujen tehokkuus ja aktiivisten työvoimapalvelujen järjestäminen pystytään turvaamaan myös alkavan talouskasvun oloissa.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 6 päivänä toukokuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Arto Satonen /kok	Jari Larikka /kok
vpj.	Jukka Gustafsson /sd	Markus Mustajärvi /vas
jäs.	Anna-Maja Henriksson /r	Sanna Perkiö /kok
	Arja Karhuvaara /kok	Juha Rehula /kesk
	Johanna Karimäki /vihr	Paula Sihto /kesk
	Merja Kuusisto /sd	Katja Taimela /sd
	Merja Kyllönen /vas	Kimmo Tiilikainen /kesk.
	Esa Lahtela /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

neuvotteleva virkamies Marjaana
Kinnunen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Valtiontalouden kehysmenettelyssä valtionvarainministeriön vahvat virkamiehet ja hallintokoneisto ovat ottaneet niskalenkin heikoista poliittisista päättäjistä. Aivan liian ahtaat ja sitovat kehykset testamentataan yli hallitusvaihdosten, eikä vielä ole löytynyt niin vahvaa pää- tai valtionvarainministeriä, joka olisi repinyt auki kehysten perusteet ja kyseenalaistanut linjaukset.

Kehyslinjausten taloudelliset perustelut rakentuvat hyvin epävarmoille oletuksille. Kansainvälisen talouden epävakaus heijastuu Suomeen monin tavoin. Vaikka taloudessa tapahtuisi nyt muutos parempaan, näkyy se työllisyyskehityksessä ja työttömyyden alenemisessa vasta vuoden, puolentoista päästä.

Siksi määrätietoista elvytystä tulee jatkaa parantamalla veroratkaisuilla pienituloisten asemaa, turvaamalla riittävä panostus työllisyystoimiin etenkin työ- ja elinkeinoministeriön sektorilla ja tukemalla kuntien taloutta. Viime laman aikana tehtyjä virheitä ei ole varaa toistaa.

Hallituksen epäoikeudenmukainen hyvä tulotulle painottunut veroale tulee maksuun nyt. Veropohja on kaventunut ja verotuksen painopiste siirtynyt kuntatasolle ja välillisiin veroihin sekä palvelumaksuihin. Se kohtelee epäoikeudenmukaisesti kädestä suuhun elävää pienituloista kansalaista. Pienituloisille suunnatut huojennukset palautuvat välittömästi takaisin kierto. Sen sijaan hyvätulot eivät käytä veronalennuksia kulutukseen vaan varallisuutensa kartuttamiseen.

Tänä vuonna otetaan kolmetoista miljardia euroa lisävelkaa ja lyhyen ajan sisällä valtion velka kaksinkertaistuu. Korkotason noustessa velanhoitokulut nousevat niin suuriksi, että talousarviossa ainoastaan kolmen pääluokan, valtiovarain-, opetus- sekä sosiaali- ja terveystieteiden, loppusumma on suurempi kuin velanhoitokustannukset. Nopeasti kohoava velkataaka kaventaa liikkumavaraa koko kehyskauden

aikana, vaikka lähtötaso velan määrässä onkin Suomessa alempi kuin monissa muissa maissa.

Työllisyyden heikkeneminen ja yritysten kasvavat vaikeudet johtavat myös kunnallisveron ja yhteisöveron tuoton alenemiseen ja kuntatalouden nopeaan heikkenemiseen, koska menokehykset määrittelevät kuntien perusrahoituksen tason aivan liian kireäksi. Se heikentää kuntien kykyä työllistää ja huolehtia hyvinvointipalveluista. Nyt kunnat valmistelevat leikkauslistoja, koska kunta-valtiosuhdetta ei ole kyetty vakauttamaan eikä kuntien taloudellista asemaa turvaamaan. Kuntasektori joutuu tulevaisuudessa ennistä enemmän kilpailemaan työvoimastaan, joten nyt tehtävät leikkaukset kostaavat tulevaisuudessa.

Pahenevaan nuorisotyöttömyyteen täsmäläakeit

Nuorten työttömyys pahenee keskimääräistä työttömyyttä nopeammin. Myös virta pitkäaikaistyöttömyyteen kasvaa. Varsinkin nuorten kohdalla tarvitaan nopeita ja massiivisia toimia, jotta uusia ikäluokkia ei syrjäydy työelämästä ja yhteiskunnasta. Nuorten työttömyyden kasvu on voimakkaasti sukupuolivalikoivaa, sillä nuorten miesten työttömyys on liki kaksinkertainen nuoriin naisiin verrattuna.

Hallituksen ilmoittama lisäpanostus nuorten työttömyyden torjuntaan on osin tyhjän päällä, sillä osa panostuksesta ilmoitetaan lisäyksenä, vaikka se ei sitä ole. Määräraha ei kasva, jos työmarkkinatuki maksetaan ns. passiivisen tuen sijasta aktiivisena tukena, jonka päälle lisätään ylläpitokorvaus. Todellinen lisäyshän on vain korotusosan suuruinen, eikä lisäyksenä pitäisi laskea työmarkkinatukea lainkaan.

Myös nuorten työpajat tarvitsevat lisätukea. Niiden avulla on kyetty tehokkaasti ja mielekkäästi löytämään nuorille koulutus- ja harjoittelumahdollisuuksia ja myös oikeaa palkkasuhteessa tehtävää työtä.

Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimien määrärahaa korotettava

Suoriin, henkilöihin kohdistuviin toimiin kehyksissä varataan määrärahoja liian vähän. Taso on riittämätön, koska työtöntä kohden laskettu panostus laskee huomattavasti. Viime vuonna kansallista työllisyysmäärärahaa jäi käyttämättä yli 30 miljoonaa euroa. Tässä työttömyystilanteessa näin suuret määrärahasäästöt ovat kestävämmä ja osoittavat heikkoa johtajuutta työ- ja elinkeinoministeriossa.

Työttömyyden aikaisen perusturvan tasokorotus

Hallituksen valinnat syventävät köyhyyttä ja lisäävät syrjäytymistä. Työttömyyden aikaiseen perusturvaan (peruspäiväraha ja työmarkkinatuki) on pakko tehdä tasokorotus, jos syrjäytymistä halutaan todella estää. Tasokorotus heijastuisi myös ansiosidonnaisella työttömyysturvalla elävien tilanteeseen ja nostaisi erityisesti osa-aikaisten ja pätkätyöntekijöiden työttömyysturvan tasoa. Vaikka työttömyysturvamenot ovat menokehysten ulkopuolelle, ei työttömyysturvan tasoa voida irrottaa työllisyyspolitiikan kokonaisuudesta, kun päätösten kokonaisvaikutuksia arvioidaan. Mikäli mahdollisimman moni työtön kyetään pitämään työmarkkinoiden käytössä riittävällä perusturvalla ja aktiivisella työllisyyspolitiikalla, vaikuttaa se myönteisesti myös työllisyysasteeseen. Työllisyysasteen nostaminen on välttämätöntä, jotta valtiontalous kyetään pitämään tasapainossa.

Harmaan talouden torjuntaa tehostettava

Vaikeutuvasta työllisyystilanteesta huolimatta hallitus on lisäämässä ulkomaisen työvoiman käyttöä ilman, että luodaan järjestelmiä, joilla kyettäisiin varmistamaan, että ulkomaalaisiin työntekijöihin sovelletaan aina suomalaisia työehtoja.

EU:n alueelta Suomeen tulevien tuhansien vuokratyöntekijöiden työehdoissa ja kohtelussa rikotaan laajasti voimassaolevia työehtosopimuksia sekä työturvallisuutta ja työterveyshuoltoa koskevia säännöksiä. Kysymys on organisoidusta liiketoiminnasta, joka perustuu työehtojen

polkemiselle ja ihmiskauppaa muistuttavalle hyväksikäytölle. Ulkomainen vuokratyövoima on myös verotuksen ulkopuolella ja suurelta osin harmaata taloutta. Työvoiman välittäjäyritysten taustalta on paljastunut yhteyksiä myös kansainväliseen talousrikollisuuteen.

Työperäisen maahanmuuton edistämisessä on keskeistä, että huolehditaan EU-alueelta tulevan vuokratyövoiman työehtojen valvonnasta ja valvontatehtävien riittävästä resursoinnista (työsuojelupiirit, poliisi, syyttäjälaitos) sekä harmaan talouden tehokkaasta torjunnasta. Myös kolmansista maista tulevien työntekijöiden työehtojen etukäteisvalvonta on tehtävä aukottomaksi.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan suunnattujen resurssien tarve kasvaa rajat ylittävän työvoiman liikkuvuuden ja työperäisen maahanmuuton lisääntyessä. Torjunta edellyttää määrärahalisäyksiä ja sen ohella myös muita toimia. Lisäksi tarvitaan lainsäädännön muutoksia ja ulkomaista työvoimaa käyttävien yritysten valvonnan tiukentamista.

Ulkomaista vuokratyövoimaa käyttävät yritykset on veloitettava ilmoittamaan tiedot henkilöstöstään sekä palkoista toimitettavista ennakonpidätyksistä, lähdeveroista ja sosiaaliturvamaksuista reaaliajassa verohallinnolle. Tilaaja/pääurakoitsija / vuokratyövoiman käyttäjäyritys ja ulkomaisen työnantajan täällä oleva edustaja on asetettava vastuuseen verohallinnolle henkilöluettelon päivittämisestä ja tietojen todenperäisyydestä. Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden käyttöönotto ei ole Suomessa edennyt, vaikka verojen maksamatta jättämisestä koituu valtion verotulojen menetyksen (yksinomaan rakennusalaalla n. 400—500 milj. euroa vuodessa) lisäksi rehellisesti toimiville yrityksille merkittävä kilpailuhaitta.

Käännetyllä verovelvollisuudella tarkoitetaan sitä, että aliurakoitsijan sijasta pääurakoitsija määrätään verovelvolliseksi alihankintapalvelujen myynnistä suoritettavasta verosta. Tämä on erityisen tärkeää siksi, että nykyään urakat muodostavat pitkiä ketjuja ja veron ja maksujen laiminlyöntiä esiintyy nimenomaan ketjujen lop-

pupäässä. Käännettyyn arvonlisäverovelvollisuuteen on siirrytty useissa EU-maissa.

Tuottavuusohjelma pysäytettävä

Valtion tuottavuusohjelman nimellä kulkeva leikkauslista on perusteiltaan kestävä. Sillä ei lähtökohdiltaan ole mitään tekemistä tuottavuuden kanssa. Samaan aikaan, kun ministerit vaativat yksityisiltä yrityksiltä yhteiskuntavastuuta, valtio vähentää omia työpaikkojaan ja jopa irtisanoo työntekijöitä.

Tuottavuusohjelma vaikeuttaa erityisesti työ- ja elinkeinotoimistojen ja työsuojelutarkastajien työtä. Lisääntyvää työttömien samoin kuin vaikeassa asemassa kamppailevien työnantajien joukkoa yrittää palvella aivan liian pieni työntekijämäärä. Vaikka määräaikaista työntekijöitä tilapäisesti lisätään, ei sillä tavalla kyetä paikkaamaan vajetta, joka syntyy tuottavuusohjelman supistusten vuoksi.

Työsuojelutarkastajien lakisääteiset valvontatehtävät lisääntyvät. Valvottavana on nyt jopa neljäkymmentä lakia ja sata asetusta. Valvontaresurssien tarve ei vähene vaan kasvaa merkittävästi. Vain työsuojelutarkastajilla on valtuudet valvoa ja tarkastaa ulkomaisen työvoiman työehtoja. Myös harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa työsuojelutarkastajilla on keskeinen rooli.

Työsuojelutarkastajien määrää ei tule vähentää vaan lisätä. Resurssien turvaaminen on välttämätöntä, jotta voidaan saavuttaa tavoite, jossa työpaikoille tehtäviä tarkastuksia lisätään 50 prosentilla vuoteen 2011 mennessä.

Kolmannen sektorin toimintaedellytykset heikkenivät

Kolmannen sektorin työllistämisedellytykset heikkenivät uuden työvoimapalvelulain muutosten vuoksi. Vaikeasti työllistyvien henkilöiden tuen määriä ja kestoja on heikennetty, ja sosiaaliset yritykset katsotaan automaattisesti elinkeinonharjoittajiksi, mikä vaikuttaa niiden toimintamahdollisuuksiin olennaisesti. Tässä tilanteessa tarvittaisiin myös koko kolmannen sektorin potentiaali tukemaan työttömien henkilöiden mahdollisuuksia kuntoutua ja kouluttautua sekä kehittää ja ylläpitää työmarkkinavalmiuksia. Kuntouttavaa työtoimintaa koskeneet muutokset ovat altistaneet suuren osan asiakkaista syrjäytymiselle.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 6 päivänä toukokuuta 2010

Markus Mustajärvi /vas
Merja Kyllönen /vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Viimeisten työ- ja elinkeinoministeriön ennusteiden mukaan työttömyysaste nousee tänä vuonna noin 9,5 prosenttiin ja sen ennustetaan pysyvän miltei yhtä korkeana koko kehyskauden.

Nuorisotyöttömyyden lisääntyminen on ollut rajua. Nuoria 15—24-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli maaliskuussa 32 500 eli noin 12 prosenttia työnhakijoista. On hyvä, että työvoimapolitiikan määrärahoja nuorisotyöttömyyden torjuntaan lisätään tänä vuonna, mutta toimiin ryhdytään auttamatta liian myöhään. Sosialidemokraatit vaativat jo viime keväänä 200 miljoonan euron suuruista työllisyyslisäbudjettia. Hallitus ei vaatimukseen reagoinut, vaan antoi työttömyyden kasvun jatkaa.

Työllisyysmäärärahojen mitoitus on edelleen alhainen. Toimet työttömien nuorten työllistämiseksi ovat positiivisia, mutta se ei oikeuta laiminlyömiin pitkäaikaistyöttömyyden ja ikääntyvien työttömyyden hoitoon liittyviä toimia. Pitkäaikaistyöttömyys on lisääntymässä huolestuttavasti. Työllisyysmäärärahojen matalasta tasosta johtuen työttömien aktivointiaste on jyrkässä laskussa. Hyvinä työllisyysvuosina, vuosina 2007—2008, työttömien aktivointiaste oli 28 prosentin tuntumassa. Nyt työttömistä aktiivitoimissa on vajaat 22 prosenttia.

Nuorten yhteiskuntatakuun piiriin eli työ-, koulutus- tai harjoittelupaikkaan pääsi viime vaalikaudella kolme neljästä nuoresta. Nyt apua löytyy hädin tuskin joka kolmannelle nuorelle.

On myös huolestuttavaa, että kehyksissä esitetään vuodelle 2011 työvoimapolitiikan määrärahaa 50 miljoonaa euroa tätä vuotta vähemmän. Määrärahoja esitetään edelleen vähennettäväksi vuosina 2012—2014. Huomioiden kehyskauden työttömyysennusteet ei linjaus ole järkevä. Erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden ja nuorisotyöttömyyden kasvun hillintä vaatii riittävät resurssit. Myös OECD on kiinnittänyt huomiota Suo-

men työvoimapolitiikan määrärahojen vaatimatomaan tasoon.

OECD:n mukaan myös osatyökykyisten työllistäminen on Suomessa heikosti hoidettu. Kelan tutkimusten mukaan Suomessa olisi kymmeniä tuhansia osatyökykyisiä enemmän töissä, jos heidän työllistämiseensä panostettaisiin yhtä paljon kuin Ruotsissa.

Erityisesti kehyskauden alussa on varattava riittävät määrärahat työvoimapolitiikkaan. Aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahoja on lisättävä vähintään 100 miljoonaa euroa ja sidottava määrärahat jatkossa työllisyysilanteeseen. Vaikeassa taloustilanteessa on palkkatukimäärärahoja suunnattava nykyistä enemmän julkiselle ja järjestösektorille työllistämiseen.

Valvonta- ja palveluresurssit laiminlyöty

Myös kehyksissä määritellyt resurssit työvoimapalveluissa, työsuojelussa ja ulkomaalaisten työntekijöiden työehtojen ennakko- ja jälkivalvonnassa ovat riittämättömät. Jo nykyisellään tilanne on paikoin kestävä. Ongelmia tulee lisäämään hallituksen ajama ulkomaalaislain muutos, jolla poistetaan työvoiman saatavuusharkinta, sillä se kasvattaa valvontatarvetta työsuojeluhallinnossa ja Maahanmuuttovirastossa. Maahanmuuttovirastolle siirretään jonkin verran resursseja työvoimaviranomaisilta, mutta jälkikäteisvalvontaan eli työsuojeluun ei hallitus lisäresursseja lupaa.

Aluehallintovirastoissa (avi) ympäri Suomen on vain yhdeksän tarkastajaa, jotka ovat erikoistuneet nimenomaan ulkomaisten työntekijöiden työehtojen ja -olojen valvontaan. Työsuojelussa on koko maassa nyt noin 450 työntekijää, mistä on valtion tuottavuusohjelman takia vähennettävä 25 henkeä lähivuosina. Esimerkiksi rakennusalalla on jo nyt 20 000—30 000 ulkomailta lähetettyä työntekijää, joiden työehtoja ei valvota lainkaan.

Myös TE-toimistot työskentelevät nyt ääri-ajoilla: vuoden 2010 alussa 60 prosenttia TE-toi-

mistoista piti henkilöstöresurssien riittävyyttä huonona kaikkien tehtävien hoitamiseen. Tilanne huononee edelleen, kun TE-toimistoissa painotetaan työntajapalveluja. Henkilöasiakkaiden, etenkin pitkäaikaistyöttömien ja ikääntyvien työttömien, tarpeisiin pystytään vastaamaan huonosti.

Tuottavuusohjelma keskeytettävä

On väärin, että hallitus vähentää tuottavuusohjelmallaan noin 10 000 työpaikkaa juuri syvimpiä työttömyysvuosina. Valtionhallinnossa on toki panostettava optimaaliseen toimintaan, mutta mielestämme se tapahtuu pitämällä huolta työoloista, ei kuormittamalla jäljelle jääviä työntekijöitä henkilökunnan määrän kaavamaisilla leikkauksilla.

Työsuojelun resurssien karsiminen työelämän haasteiden lisääntyessä on paitsi vastuutonta myös ristiriidassa Suomen ratifioimien kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Hallituksen on luovuttava henkilöstövähennystavoitteistaan työsuojeluhallinnossa.

Henkilöstön leikkausohjelmaksi muodostunut valtionhallinnon tuottavuusohjelma on keskeytettävä ja työsuojeluhallinnon, TE-toimistojen ja Maahanmuuttoviraston henkilöstöresurssi lisättävä.

Lisää tehoa nuorten työllistämiseen

Etsivä työparitoiminta on osoittautunut tehokkaaksi keinoksi nuorten tavoittamisessa ja oh-

jaamisessa koulutukseen tai työuralle. Onkin positiivista, että etsivän työparitoiminnan määrärahoja vuoden 2010 budjettiin nostettiin 4,8 miljoonaan. Valtiontalouden kehyksissä on varauduttu tukemaan etsivää työparitoimintaa vuoteen 2011 asti 2,5 miljoonalla eurolla. Opetusministeriön laskelmien mukaan etsivä nuorisotyö voitaisiin laajentaa viiden miljoonan suuruisella määrärahalla 70—80 prosenttiin kunnista. Tällainen summa tulee sisällyttää valtiontalouden kehyksiin.

Nuorten tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien turvaamiseksi on myös käynnistettävä koulutusohjelma sellaisille nuorille, joille virallinen tutkintojärjestelmä ja luokkamuotoinen oppiminen ei sovi. Vaihtoehtoisten oppimisympäristöjen kehittämisohjelmassa voitaisiin kehittää monialaisena yhteistyönä työvaltaisten oppimisympäristöjen, työammattitutkintojen, tuettujen oppisopimusmallien ja osatutkintojen kokonaisuutta. Ohjelma toteutettaisiin kiinteässä yhteistyössä työnantajien ja työpaikkojen kanssa siten, että samalla kehitetään pysyvää työntekijä- ja valmennuspalvelujärjestelmää niin osana TE-toimistoja kuin palveluntuottajilta ostettavaa palvelua.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 6 päivänä toukokuuta 2010

Jukka Gustafsson /sd
Esa Lahtela /sd

Katja Taimela /sd
Merja Kuusisto /sd